

Π.3.2.1 *Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη*

Νεοελληνική Γλώσσα

Β΄ Λυκείου

Τίτλος:

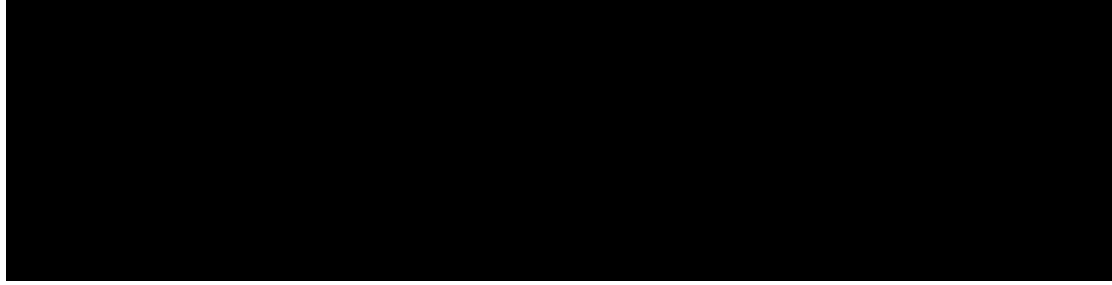
«Η Τέχνη ως μέσο έκφρασης»

ΠΑΝΤΑΖΗΣ ΜΗΤΕΛΟΥΔΗΣ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2014

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.1. *Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη.*

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας γλώσσας δευτεροβάθμιας: Δημήτρης Κουτσογιάννης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμασούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

A. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Η Τέχνη ως μέσο έκφρασης

Δημιουργός

Πανταζής Μητελούδης

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Γλώσσα

(Προτεινόμενη) Τάξη

Β΄ Λυκείου

Χρονολογία

Ιούλιος 2014

Διδακτική/θεματική ενότητα

Ενότητα: Παρουσίαση – Κριτική.

- Παρουσίαση και κριτική άλλων μορφών τέχνης (Ζωγραφική, Μουσική – Τραγούδι, Φωτογραφία).
- Θέματα για συζήτηση και έκφραση/έκθεση σχετικά με την τέχνη και την κριτική έργου τέχνης.

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

7 διδακτικές ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής.

Π. Εικονικός χώρος: Facebook.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Ο καθηγητής θα πρέπει να είναι εξοικειωμένος με τα συγκεκριμένα έργα τέχνης που προτείνονται (λ.χ. όπερα, heavy metal μουσική) ή θα πρέπει να ενημερωθεί σχετικά. Σε αντίθετη περίπτωση, μπορεί να τροποποιήσει τη 2η φάση του σεναρίου κάνοντας διαφορετικές επιλογές έργων τέχνης. Καλό είναι, όμως, τα έργα που θα επιλέξει να καλύπτουν μια ευρεία γκάμα μορφών Τέχνης, όπως, για παράδειγμα, από τη κλασική μουσική έως τραγούδια της νεανικής κουλτούρας.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο είναι πρόταση διδασκαλίας.

Το σενάριο στηρίζεται

—

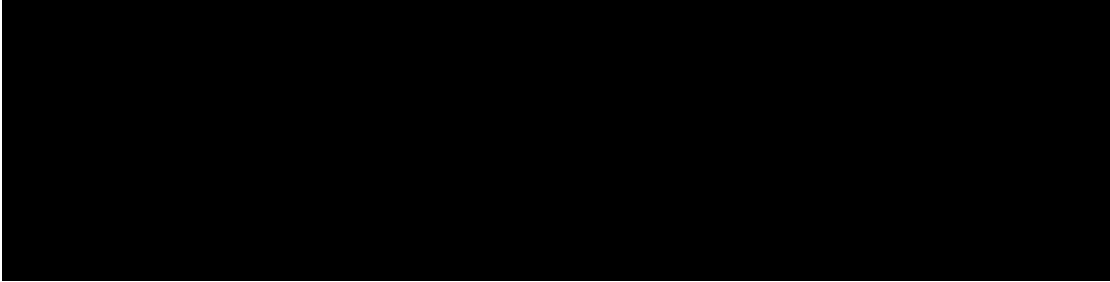
Το σενάριο αντλεί

—

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Πρόκειται για μια διδακτική πρόταση που έχει ως βασικό σκοπό να προσεγγίσουν οι μαθητές την Τέχνη, μελετώντας διάφορα και διαφορετικά έργα τέχνης και στη συνέχεια να εκφραστούν προσωπικά μέσα από αυτή την επαφή τους με την Τέχνη. Ο σκοπός, δηλαδή, είναι να διαπιστώσουν οι μαθητές με τρόπο βιωματικό πόσο σημαντικό ρόλο παίζει η Τέχνη στη ζωή μας και πόσο σημαντικό μέσο προσωπικής έκφρασης αποτελεί, έστω και αν δεν το συνειδητοποιούμε τις περισσότερες φορές.

Σε πρώτη φάση, οι μαθητές μελετούν τέσσερα σημαντικά κείμενα που αναφέρονται στη λειτουργία και την εκφραστική δύναμη της Τέχνης. Απαντούν σε σχετικές ερωτήσεις και διατυπώνουν τα συμπεράσματά τους για τη λειτουργία και τη χρησιμότητα της Τέχνης. Στη συνέχεια, προσεγγίζουν πέντε διαφορετικά έργα τέχνης: πίνακα ζωγραφικής, κλασική μουσική – όπερα, heavy metal τραγούδι, φωτογραφία, μελοποιημένο ποίημα. Γράφουν κείμενα παρουσίασης – κριτικής των έργων αυτών

και εκφράζουν την προσωπική τους εμπειρία, τις σκέψεις και τα συμπεράσματα στα οποία οδηγήθηκαν από αυτή την περιπλάνηση στον κόσμο της Τέχνης.

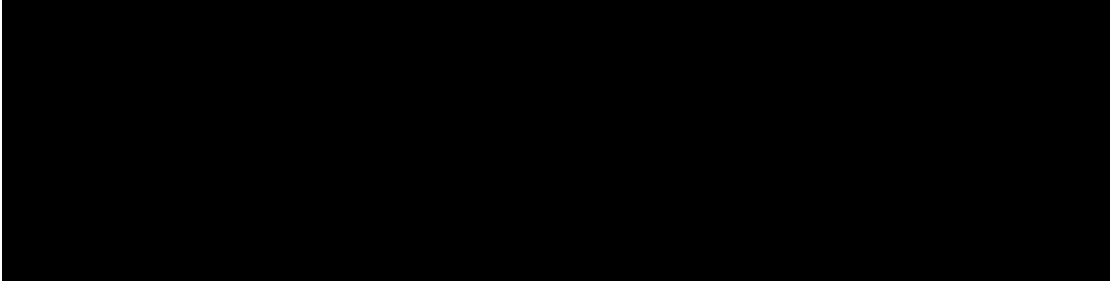
Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Θεωρούμε ότι η διδασκαλία της γλώσσας, εκτός των άλλων, πρέπει να προσεγγίζει θέματα που είναι σημαντικά για μια κοινωνία – ή και για κάθε κοινωνία – που προκύπτουν από την καθημερινή πραγματικότητα και, κυρίως, είναι σημαντικά για την πραγματικότητα και τη ζωή των μαθητών. Η κατάκτηση της γλώσσας προκύπτει μέσα από βιωματικές διαδικασίες.

Η Τέχνη είναι σαφώς ένα τέτοιο θέμα. Ένα θέμα που αφορά άμεσα κάθε μαθητή και, κυρίως, που διευρύνει τις εκφραστικές δυνατότητές του. Το συγκεκριμένο διδακτικό σενάριο επιχειρεί να οδηγήσει τους μαθητές να συνειδητοποιήσουν ότι μέσα από την Τέχνη δεν εκφράζεται μόνο ο καλλιτέχνης αλλά και ο αποδέκτης του έργου τέχνης. Και το κυριότερο, ότι μέσα από την επαφή με την Τέχνη δε διευρύνονται μόνο οι πνευματικοί ορίζοντες, αλλά και η αντιληπτική και η εκφραστική ικανότητα του ατόμου. Η αξία της Τέχνης είναι αδιαμφισβήτητη για κάθε εποχή, πόσο μάλλον σήμερα, μια περίοδο μεγάλης ανθρωπιστικής κρίσης.

Στη συγκεκριμένη διδακτική πρόταση επιχειρείται να αξιοποιηθεί η αισθητική εμπειρία στη διδασκαλία της γλώσσας. Θεωρούμε ότι η Τέχνη, πέρα από τη δική της αδιαμφισβήτητη θέση που πρέπει να έχει στο Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών, αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο στη διδασκαλία των διαφόρων γνωστικών αντικειμένων (Γλώσσα, Ιστορία, Φυσική, Μαθηματικά κ.ο.κ.). «Τα έργα τέχνης είναι ένας πολύτιμος θησαυρός που μπορεί να αξιοποιηθεί στην εκπαιδευτική πράξη υπηρετώντας ένα ευρύ φάσμα στόχων. Κυρίως καλλιεργούν το στοχασμό, τη δημιουργικότητα, την αυτογνωσία, την επικοινωνία των ιδεών, την κατανόηση της διαφορετικότητας και τη γνωστική ανάπτυξη. Με αυτή την έννοια η παρατήρηση έργων τέχνης συμβάλλει θετικά στη διεργασία της μάθησης. Οι μαθητές που

παρατηρούν έργα τέχνης , σύμφωνα με τους θεωρητικούς, αλλά και όσους εκπαιδευτικούς έχουν δοκιμάσει στην πράξη διδακτικές προσεγγίσεις που εμπλέκουν την παρατήρηση έργων τέχνης, κερδίζουν πολλαπλά. Κυρίως αναπτύσσονται ολιστικά (γνωστικά, συναισθηματικά, αισθητικά, στοχαστικά). Αυτή η ολιστική ανάπτυξη τείνει σε μια βαθύτερη αντίληψη και κατανόηση όχι μόνο του εαυτού μας, αλλά και της πραγματικότητας που μας περιβάλλει. Με τον τρόπο αυτό ο μαθητής έχει πιθανότητες να παίξει αργότερα αποτελεσματικά το ρόλο του ενεργού συνειδητοποιημένου πολίτη.» (Μέγα 2011). Βέβαια, προϋπόθεση για όλα τα παραπάνω είναι τα έργα τέχνης που προτείνονται να μπορούν οι μαθητές να τα προσεγγίσουν βιωματικά και να παράγουν τα δικά τους νοήματα.

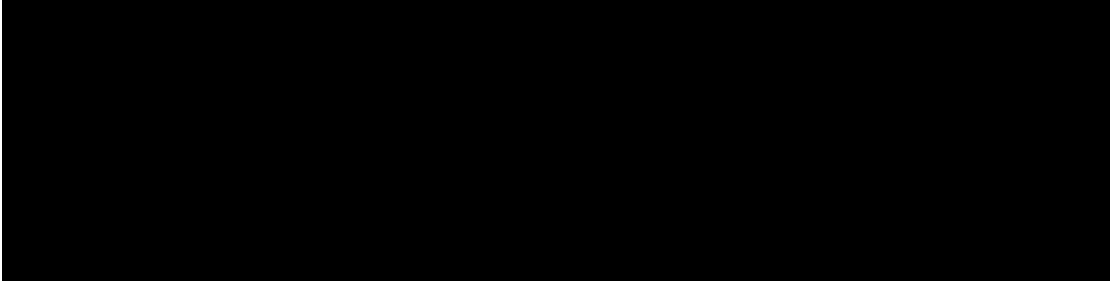
Επιπλέον, η επιλογή των κειμένων και γενικότερα του υλικού που θα χρησιμοποιήσουμε στη διδασκαλία μας είναι ένας άλλος σημαντικός παράγοντας. Θεωρούμε ότι η επιλογή πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτική και πάντα σε συνάρτηση με τους επιδιωκόμενους στόχους, να περιλαμβάνει πολλά και διαφορετικά είδη κειμένων και άλλα είδη λόγου που οι μαθητές συναντούν τόσο στην ακαδημαϊκή, όσο και στην καθημερινή τους πραγματικότητα. Η αποκωδικοποίηση όλων αυτών των διαφορετικών μηνυμάτων και η παραγωγή νοήματος από όλα αυτά τα μέσα και τις πηγές με τα οποία έρχονται ή καλούνται να έρθουν σε αλληλεπίδραση, είναι το ζητούμενο.

Τέλος, η παραγωγή λόγου είναι ίσως ένα «τελικό» ζητούμενο. Η Τέχνη ως ερέθισμα ή ως μέσο προσωπικής έκφρασης είναι ένας πολύ σημαντικός τρόπος άσκησης των μαθητών στη δημιουργική έκφραση. Προς αυτή την κατεύθυνση συνεπικουρούν και οι βιωματικές και ομαδοσυνεργατικές προσεγγίσεις στις μεθόδους και μορφές της διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Οι μαθητές καλούνται:

-
- Να αντλήσουν πληροφορίες και να παραγάγουν νοήματα από διαφορετικές πηγές και από τα ίδια τα καλλιτεχνικά δημιουργήματα.
  - Να αποκωδικοποιήσουν μηνύματα, ιδεολογίες, αξίες από το προς πραγμάτευση υλικό.
  - Να εξάγουν και να διατυπώσουν προφορικά και γραπτά τα δικά τους συμπεράσματα που θα συναγάγουν από τα παραπάνω.
  - Να διατυπώσουν τους προσωπικούς τους προβληματισμούς, τις προσωπικές τους τοποθετήσεις και ίσως τις δικές τους απόψεις για τη λειτουργία και τη σημασία της Τέχνης.

Γνώσεις για τη γλώσσα

Στη συγκεκριμένη διδακτική πρόταση οι στόχοι μπορούν να διατυπωθούν ως εξής:

- Να αναγνωρίζουν τους στόχους, τη δομή, το ύφος και την επιχειρηματολογία σε κείμενα παρουσίασης και κριτικής.
- Να ασκηθούν στη διαδικασία σημειώσεων και σχολιασμού για τη σύνταξη κειμένων παρουσίασης και κριτικής.
- Να ασκηθούν στην οργάνωση επιχειρηματολογίας: αναζήτηση και διατύπωση επιχειρημάτων.
- Να αποκωδικοποιήσουν μηνύματα, ιδεολογίες, αξίες από διαφορετικά είδη κειμένων, από άλλες πηγές λόγου (βίντεο), από καλλιτεχνικά δημιουργήματα (τραγούδι, εικαστικά έργα).
- Να παράγουν προφορικό λόγο οργανώνοντας και συμμετέχοντας σε ομαδική συζήτηση από την οποία θα προκύψουν συγκεκριμένοι προβληματισμοί και συμπεράσματα.
- Να συνθέτουν και να διατυπώνουν λογικά οργανωμένα επιχειρήματα είτε προφορικά, είτε γραπτά, προσαρμόζοντας και το ύφος στην εκάστοτε επικοινωνιακή περίσταση.
- Να παράγουν πολυτροπικά κείμενα (παρουσίασης – κριτικής).

Γραμματισμοί

Όσο αφορά στην παιδαγωγική των γραμματισμών, η παρούσα πρόταση εντάσσεται στο πλαίσιο των πολυγραμματισμών. Η έμφαση δίνεται σε διδασκαλία κειμένων και ειδών λόγου που σχετίζονται με ένα ευρύ φάσμα τεχνολογικών μέσων επικοινωνίας αλλά και προέρχονται από ποικίλες πολιτισμικές πηγές σε παγκόσμιο επίπεδο. «Το νόημα παράγεται πολυτροπικά, οπότε ο γλωσσικός τρόπος είναι μέρος από ένα ευρύτερο πλέγμα οπτικών, ακουστικών και άλλων τρόπων νοήματος όπου η εικόνα, η κίνηση, η μουσική, οι ήχοι γενικότερα έχουν το ρόλο τους και μάλιστα στα πλαίσια μιας παγκόσμιας πολιτισμικής πολυμορφίας και φυσικά όλων των νέων, κάθε φορά, τεχνολογιών επικοινωνίας» (Αδαλόγλου 2007). Πιο αναλυτικά μπορούν να περιγραφούν οι παρακάτω στόχοι:

Γλωσσικός – Κλασικός γραμματισμός

Οι μαθητές εξασκούνται στην παραγωγή διαφόρων τύπων κειμένων σε προφορικό και γραπτό λόγο: κείμενα παρουσίασης και κριτικής. Ασκούνται και σε προσχεδιασμένο προφορικό λόγο (στην παρουσίαση των συμπερασμάτων από την εργασία της ομάδας).

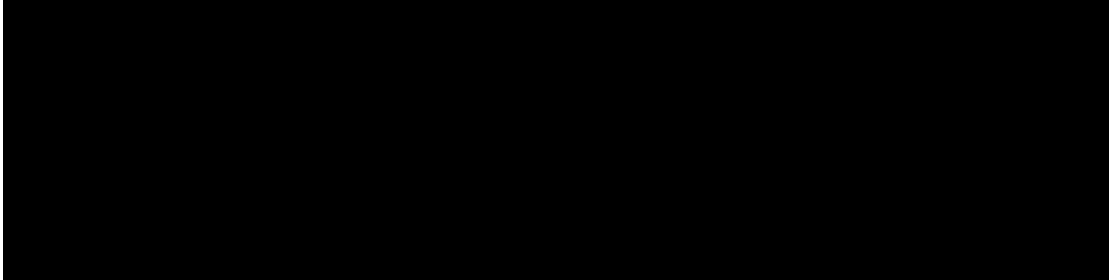
Νέοι γραμματισμοί

Επιδιώκεται να ασκηθούν οι μαθητές:

- στην αποκωδικοποίηση μηνυμάτων γραπτού και προφορικού λόγου από ψηφιακές / οπτικοακουστικές πηγές,
- στην αποκωδικοποίηση μηνυμάτων οπτικών – εικόνας – και ακουστικών – ήχου, μουσικής,
- στην παραγωγή νοήματος από την ανάλυση όλων των παραπάνω γλωσσικών και μη μηνυμάτων (πολυτροπικός γραμματισμός),
- στην παραγωγή ψηφιακών πολυτροπικών κειμένων με την αξιοποίηση λογισμικών επεξεργασίας κειμένου και παρουσίασης.

Κριτικός γραμματισμός

-
- Να διατυπώσουν τους προσωπικούς τους προβληματισμούς, τις προσωπικές τους εντυπώσεις, σκέψεις και συμπεράσματα για τη λειτουργία και τη σημασία της Τέχνης.

Διδακτικές πρακτικές

- Ανάπτυξη δεξιοτήτων συνεργασίας μέσα από την ομαδοσυνεργατική δουλειά.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Αφόρμηση αποτέλεσε η πεποίθηση πως η επαφή με την Τέχνη αποτελεί έναν πολύ σημαντικό παράγοντα ανάπτυξης της αντιληπτικής ικανότητας και διεύρυνσης της εκφραστικής δυνατότητας των μαθητών.

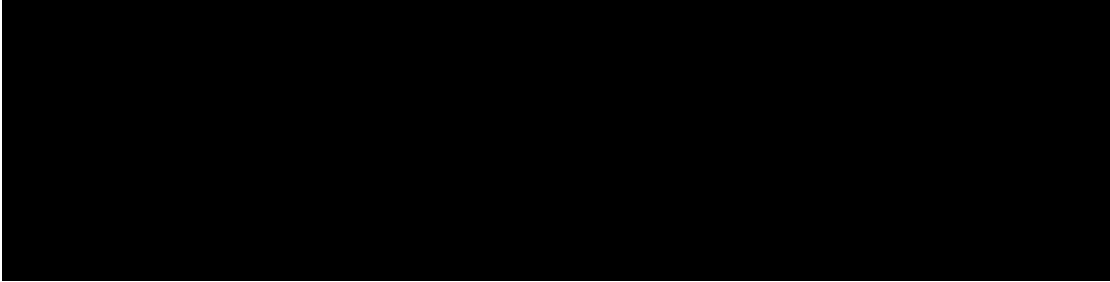
Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το σενάριο εντάσσεται στην ενότητα «Παρουσίαση-Κριτική»: α) τα θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση σχετικά με την τέχνη και την κριτική έργου τέχνης β) την υποενότητα «Παρουσίαση-Κριτική άλλου έργου τέχνης».

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Οι ΤΠΕ αξιοποιούνται στο σενάριο ως μέσα πρακτικής γραμματισμού.

- Αποκωδικοποίηση και παραγωγή νοημάτων από ψηφιακές πηγές λόγου.
- Αξιοποίηση ψηφιακού λογισμικού για τη σύνταξη κειμένων παρουσίασης και κριτικής έργου τέχνης. Η χρήση των ΤΠΕ δεν αποτελεί αυτοσκοπό, αλλά εντάσσεται στις σύγχρονες απαιτήσεις επικοινωνίας, που στην περίπτωσή μας μπορεί να είναι η παρουσίαση ενός τραγουδιού, εικαστικού έργου, φωτογραφίας, όπερας κ.ο.κ.
- Αξιοποίηση του διαδικτύου για την αναζήτηση πληροφοριών / βιβλιογραφίας.
- Μέσα κοινωνικής δικτύωσης: Facebook ή wiki που έχει δημιουργηθεί για τον σκοπό αυτό.

-
- Επιλέγονται τα εργαλεία αυτά γιατί διευρύνουν τον χρόνο και τον χώρο της τάξης εκτός σχολείου και σχολικού ωραρίου. Επιπλέον, το Facebook είναι ίσως μια καλή επιλογή, γιατί οι μαθητές είναι ιδιαίτερα εξοικειωμένοι με αυτό και είναι πρόθυμοι να το χρησιμοποιήσουν για μαθησιακούς σκοπούς.

Κείμενα

- Picasso, Σκέψεις για την τέχνη.
- Έρνστ Φίσερ, Η λειτουργία της τέχνης, «*Η αναγκαιότητα της τέχνης*», Μετάφραση: Φούλα Χατζιδάκη, (Θεματικοί Κύκλοι).
- Πολυξένη Ματέι – Ρουσοπούλου, Η Τέχνη είναι βάση της παιδείας, από τον ημερήσιο τύπο.
- Ο ρόλος και η αναγκαιότητα της Τέχνης, Από συνέντευξη της σοπράνο Τζέσου Νόρμαν στο Θανάση Λάλα. Από τον ημερήσιο Τύπο. (Θεματικοί Κύκλοι, σελ. 258).

Όλα τα κείμενα παρατίθενται στο Παράρτημα.

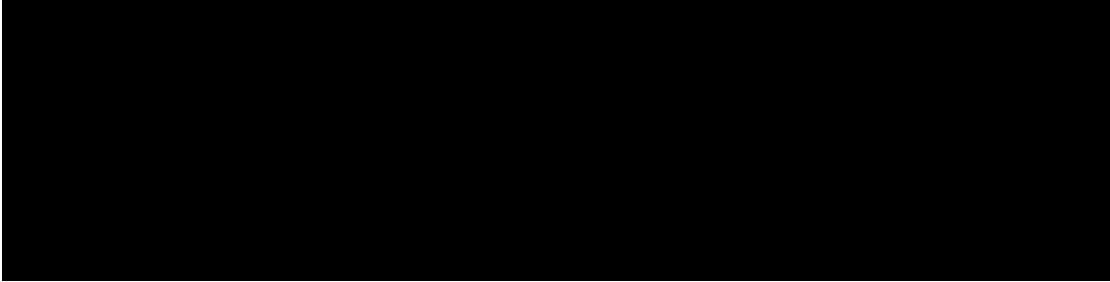
Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

1η φάση – 3 διδακτικές ώρες (στην αίθουσα διδασκαλίας)

Κείμενα για τη λειτουργία της Τέχνης.

Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες των 4 – 5 ατόμων. Η σύνθεση των ομάδων γίνεται σύμφωνα με τις επιθυμίες των μαθητών, εκτός κι αν συντρέχουν συγκεκριμένοι λόγοι που επιβάλλουν διαφορετική οργάνωση, οπότε ο καθηγητής ακολουθεί κάποια από τις μεθόδους οργάνωσης ομάδων.

Διαβάζουμε τα τέσσερα κείμενα, δίνουμε διευκρινίσεις σε τυχόν απορίες ή ερωτήματα των μαθητών και στη συνέχεια δίνουμε σε κάθε ομάδα ένα [Φύλλο Εργασίας της 1ης φάσης](#). Τα φύλλα εργασίας μπορούν να αναπροσαρμοστούν

ανάλογα με τον αριθμό των ομάδων, ώστε όλοι οι μαθητές να απαντήσουν σε ερωτήσεις από όλα τα κείμενα.

Οι εργασίες των ομάδων αναρτώνται στο Facebook, στην ομάδα «Έκφραση μέσα από την Τέχνη» που δημιουργείται για τον σκοπό αυτό, ώστε να έχουν πρόσβαση σ' αυτές και να μπορούν να τις αξιοποιήσουν όλοι οι μαθητές για τις επόμενες φάσεις του σεναρίου.

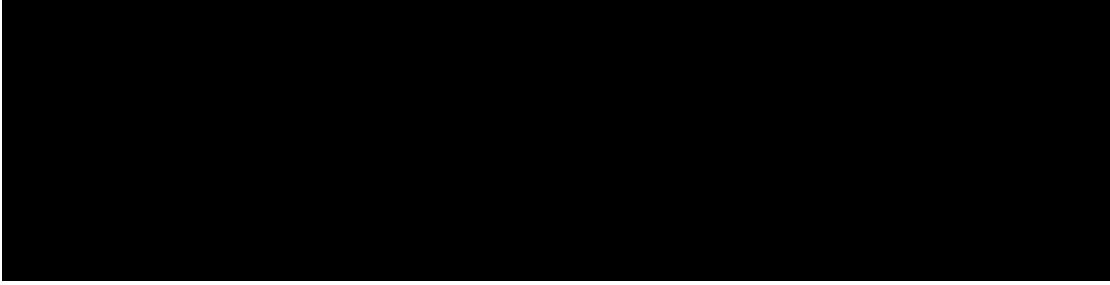
2η φάση – 2 διδακτικές ώρες (στο εργαστήριο πληροφορικής ή στην αίθουσα διδασκαλίας εξοπλισμένη με φορητούς υπολογιστές και προτζέκτορα.)

Προσέγγιση της Τέχνης μέσα από έργα τέχνης.

Παρουσιάζονται τα παρακάτω έργα τέχνης:

1. Polovstian Dances, Prince Igor του Borodin (*όπερα – κλασική μουσική*)
<https://www.youtube.com/watch?v=gVURal-QYsA>
2. Γκουέρνικα, του Πικάσο (*πίνακας ζωγραφικής*)
[http://el.wikipedia.org/wiki/Γκερνίκα_\(ζωγραφική](http://el.wikipedia.org/wiki/Γκερνίκα_(ζωγραφική)
3. Paranoid, των Black Sabbath (*τραγούδι heavy metal*)
<https://www.youtube.com/watch?v=NZyVZFJGX5g>
4. Το «κορίτσι της ναπάλμ» (*φωτογραφία*)
<http://tvxs.gr/news/istoria/koritsi-tis-napalm-egine-40>
5. Παράπονο, του Οδυσσέα Ελύτη (*τραγούδι, ποίημα – μελοποιημένη ποίηση*)
<http://www.youtube.com/watch?v=oQnbax8iZyE>

Κάθε ομάδα αναλαμβάνει να συντάξει την παρουσίαση ενός από τα παραπάνω έργα. Για τη σύνταξη των κειμένων παρουσίασης οι μαθητές περιγράφουν τα έργα, αναζητούν πληροφορίες στο διαδίκτυο (στη Wikipedia ή/και σε άλλους δικτυακούς τόπους) σχετικά με τα έργα, τους καλλιτέχνες, την εποχή και την επίδραση που έχουν

τα συγκεκριμένα έργα. Στην παρουσίασή τους εκφράζουν επίσης τις προσωπικές εντυπώσεις, σκέψεις, συναισθήματα κ.ά. που τους δημιουργήθηκαν καθώς και τα συμπεράσματά τους για τη λειτουργία της Τέχνης.

Η κάθε ομάδα απαντά σε ένα [Φύλλο Εργασίας της 2ης φάσης](#).

Η ολοκλήρωση των εργασιών αυτής της φάσης μπορεί να γίνει και σε χρόνο εκτός σχολείου με διαδικτυακή επικοινωνία (στην ομάδα στο Facebook).

3η φάση – 2 διδακτικές ώρες (στο εργαστήριο πληροφορικής ή στην αίθουσα διδασκαλίας εξοπλισμένη με φορητούς υπολογιστές και βιντεοπροτζέκτορα.)

Παρουσίαση των εργασιών των ομάδων.

Οι ομάδες παρουσιάζουν τις εργασίες τους και τα συμπεράσματά τους για τη λειτουργία της Τέχνης. Οι παρουσιάσεις των εργασιών αναρτώνται στο Facebook, στην ομάδα «Έκφραση μέσα από την Τέχνη».

ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 1ης ΦΑΣΗΣ

Φύλλο Εργασίας 1ης φάσης. ΟΜΑΔΑ (Α).

Αφού διαβάσετε τα κείμενα που σας δόθηκαν να απαντήσετε στις παρακάτω ερωτήσεις:

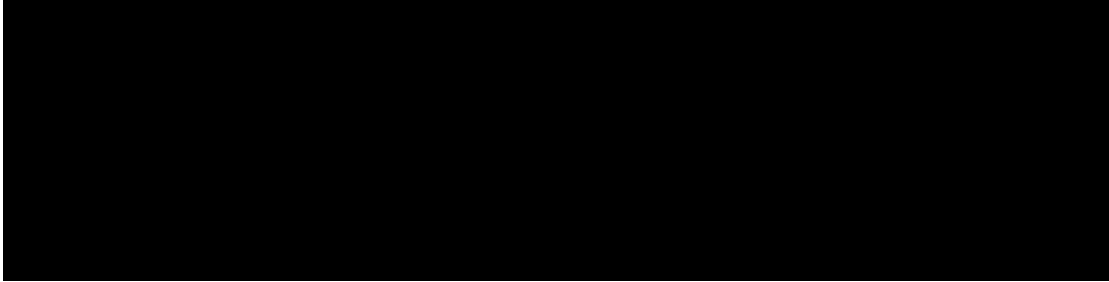
1. Picasso, Σκέψεις για την τέχνη: *Γιατί ο Πικάσο παραλληλίζει τη ζωγραφική με ημερολόγιο και ποίηση;*
2. Έρνστ Φίσερ, Η λειτουργία της τέχνης: *Να σχολιάσετε την άποψη του Έρνστ Φίσερ: «Μόνο η Τέχνη μπορεί να ανυψώσει τον άνθρωπο από μια αποσπασματική κατάσταση, στην κατάσταση μιας ολοκληρωμένης ύπαρξης. Η Τέχνη κάνει τον άνθρωπο να κατανοεί την πραγματικότητα και όχι μόνο τον βοηθά να την υπομένει, αλλά δυναμώνει και την απόφασή του να την κάνει πιο ανθρώπινη» (από το βιβλίο του, Η αναγκαιότητα της Τέχνης).*
3. Πολυξένη Ματέι – Ρουσοπούλου, Η Τέχνη είναι βάση της παιδείας: *«...ακριβώς επειδή η τεχνολογία εξελίσσεται τόσο ιλιγγιωδώς και τείνει να μας κατακυριεύσει και να μας αλλοτριώσει εντελώς, πρέπει να βρούμε ένα αντίδοτο»:* Να σχολιάσετε τη φράση, αναπτύσσοντας τις σκέψεις σας σε μια παράγραφο 80 – 100 λέξεων.
4. Ο ρόλος και η αναγκαιότητα της Τέχνης, Από συνέντευξη της σοπράνο Τζέσου Νόρμαν στον Θανάση Λάλα: *Ποια αποτελέσματα έχει η εξοικείωση και η επαφή των παιδιών με την τέχνη σύμφωνα με την Τζέσου Νόρμαν;*

Να γράψετε τις απαντήσεις σας σε word και να αναρτήσετε το έγγραφο στο Facebook, στην ομάδα «Έκφραση μέσα από την Τέχνη».

Φύλλο Εργασίας 1ης φάσης. ΟΜΑΔΑ (Β).

Αφού διαβάσετε τα κείμενα που σας δόθηκαν να απαντήσετε στις παρακάτω ερωτήσεις:

1. Picasso, Σκέψεις για την τέχνη: *Ποια είναι η άποψή του για την προπαγανδιστική τέχνη;*

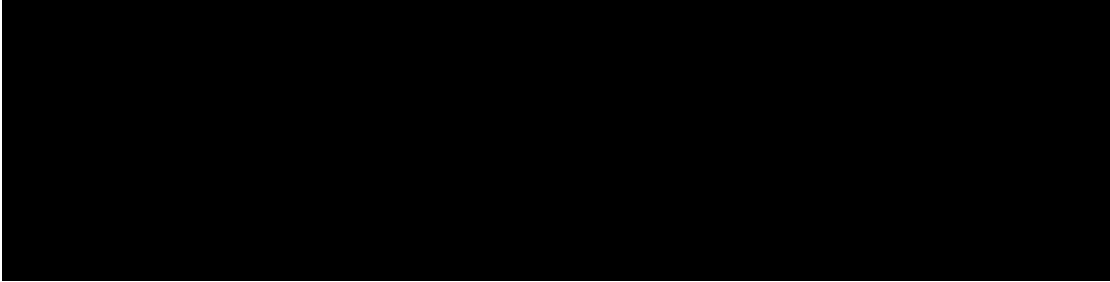
-
2. Έρνστ Φίσερ, Η λειτουργία της τέχνης: *Να εντοπίσετε στο κείμενο τις απόψεις που παρατίθενται σχετικά με τη λειτουργία της τέχνης.*
  3. Πολυξένη Ματέι – Ρουσοπούλου, Η Τέχνη είναι βάση της παιδείας: *Η συγγραφέας υποστηρίζει ότι η εκπαίδευση πρέπει να παρέχει τη δυνατότητα στους μαθητές να εμπλακούν σε διαδικασίες που αφορούν τον «Κόσμο των Μουσών». Ποιοι είναι οι στόχοι μιας τέτοιας εκπαίδευσης και ποια είναι τα αναμενόμενα αποτελέσματα;*
  4. Ο ρόλος και η αναγκαιότητα της Τέχνης, Από συνέντευξη της σοπράνο Τζέσου Νόρμαν στον Θανάση Λάλα: *Για ποιους λόγους η Τζέσου Νόρμαν θεωρεί την τέχνη αναγκαία για τη ζωή μας;*

Να γράψετε τις απαντήσεις σας σε word και να αναρτήσετε το έγγραφο στο Facebook, στην ομάδα «Έκφραση μέσα από την Τέχνη».

Φύλλο Εργασίας 1ης φάσης. ΟΜΑΔΑ (Γ).

Αφού διαβάσετε τα κείμενα που σας δόθηκαν να απαντήσετε στις παρακάτω ερωτήσεις:

1. Picasso, Σκέψεις για την τέχνη: *Τι εννοεί με τη φράση: «Η τέχνη δεν είναι ποτέ σεμνή. Αν είναι, τότε δεν είναι τέχνη».*
2. Έρνστ Φίσερ, Η λειτουργία της τέχνης: *Συμφωνείτε με την άποψη του Μοντριάν ότι η τέχνη είναι υποκατάστατο της ζωής;*
3. Πολυξένη Ματέι – Ρουσοπούλου, Η Τέχνη είναι βάση της παιδείας: *«... ακριβώς επειδή η τεχνολογία εξελίσσεται τόσο ιλιγγιωδώς και τείνει να μας κατακυριεύσει και να μας αλλοτριώσει εντελώς, πρέπει να βρούμε ένα αντίδοτο»:* Να σχολιάσετε τη φράση, αναπτύσσοντας τις σκέψεις σας σε μια παράγραφο 80 – 100 λέξεων.
4. Ο ρόλος και η αναγκαιότητα της Τέχνης, Από συνέντευξη της σοπράνο Τζέσου Νόρμαν στον Θανάση Λάλα: *Ποια αποτελέσματα έχει η εξοικείωση και η επαφή των παιδιών με την τέχνη σύμφωνα με την Τζέσου Νόρμαν;*

Να γράψετε τις απαντήσεις σας σε word και να αναρτήσετε το έγγραφο στο Facebook, στην ομάδα «Έκφραση μέσα από την Τέχνη».

Φύλλο Εργασίας 1ης φάσης. ΟΜΑΔΑ (Δ).

Αφού διαβάσετε τα κείμενα που σας δόθηκαν να απαντήσετε στις παρακάτω ερωτήσεις:

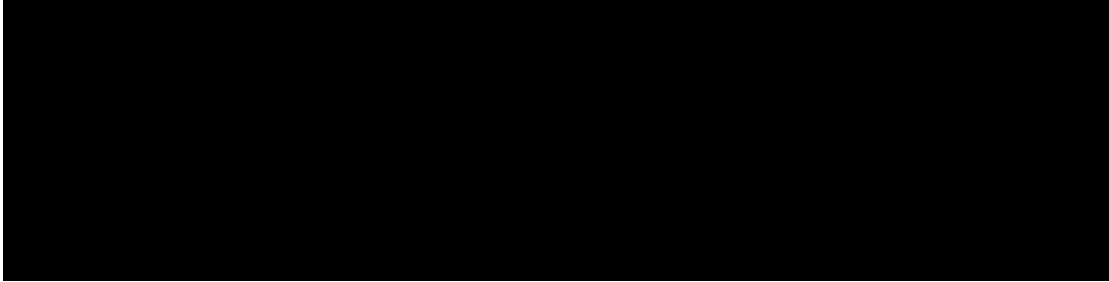
1. Picasso, Σκέψεις για την τέχνη: *Ποια είναι η σχέση τέχνης-ελευθερίας, κατά τον Πικάσο;*
2. Έρνστ Φίσερ, Η λειτουργία της τέχνης: *Ποια εξήγηση δίνει ο συγγραφέας για τη «μυστηριώδη ψυχαγώγηση» που μας προσφέρει η τέχνη; Πιστεύετε ότι η άποψή του εναρμονίζεται μ' αυτή του Μοντριάν ή όχι; Επιχειρηματολογήστε σχετικά.*
3. Πολυξένη Ματέι – Ρουσοπούλου, Η Τέχνη είναι βάση της παιδείας: *Η συγγραφέας υποστηρίζει ότι η εκπαίδευση πρέπει να παρέχει τη δυνατότητα στους μαθητές να εμπλακούν σε διαδικασίες που αφορούν τον «Κόσμο των Μουσών». Ποιοι είναι οι στόχοι μιας τέτοιας εκπαίδευσης και ποια είναι τα αναμενόμενα αποτελέσματα;*
4. Ο ρόλος και η αναγκαιότητα της Τέχνης, Από συνέντευξη της σοπράνο Τζέσου Νόρμαν στον Θανάση Λάλα: *Για ποιους λόγους η Τζέσου Νόρμαν θεωρεί την τέχνη αναγκαία για τη ζωή μας;*

Να γράψετε τις απαντήσεις σας σε word και να αναρτήσετε το έγγραφο στο Facebook, στην ομάδα «Έκφραση μέσα από την Τέχνη».

Φύλλο Εργασίας 1ης φάσης. ΟΜΑΔΑ (Ε).

Αφού διαβάσετε τα κείμενα που σας δόθηκαν να απαντήσετε στις παρακάτω ερωτήσεις:

1. Picasso, Σκέψεις για την τέχνη: *Είναι απαραίτητο να γίνει κατανοητή η τέχνη, ένα έργο τέχνης, για να μας συγκινεί;*

-
2. Έρνστ Φίσερ, Η λειτουργία της τέχνης: *Ποιες είναι οι απαραίτητες προϋποθέσεις «για να είναι κανείς καλλιτέχνης», κατά την άποψη του συγγραφέα;*
  3. Πολυξένη Ματέι – Ρουσοπούλου, Η Τέχνη είναι βάση της παιδείας: *«... ακριβώς επειδή η τεχνολογία εξελίσσεται τόσο ιλιγγιωδώς και τείνει να μας κατακυριεύσει και να μας αλλοτριώσει εντελώς, πρέπει να βρούμε ένα αντίδοτο»:* Να σχολιάσετε τη φράση, αναπτύσσοντας τις σκέψεις σας σε μια παράγραφο 80 – 100 λέξεων.
  4. Ο ρόλος και η αναγκαιότητα της Τέχνης, Από συνέντευξη της σοπράνο Τζέσου Νόρμαν στον Θανάση Λάλα: *Ποια αποτελέσματα έχει η εξοικείωση και η επαφή των παιδιών με την τέχνη σύμφωνα με την Τζέσου Νόρμαν;*

Να γράψετε τις απαντήσεις σας σε word και να αναρτήσετε το έγγραφο στο Facebook, στην ομάδα «Έκφραση μέσα από την Τέχνη».

ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2ης ΦΑΣΗΣ

Φύλλο Εργασίας 2ης φάσης

(όπερα – κλασική μουσική)

Polovstian Dances, Prince Igor του Borodin

<https://www.youtube.com/watch?v=gVURal-QYsA>

Να συντάξετε μια παρουσίαση του συγκεκριμένου κομματιού από την όπερα του Borodin. Η παρουσίαση να εστιάζει στους παρακάτω άξονες:

- Περιγραφή του έργου
- Το θέμα – περιεχόμενο του έργου
- Στοιχεία για τον δημιουργό
- Στοιχεία για την εποχή
- Κάποιες κριτικές ή ερμηνείες του έργου

- Η επίδραση που έχει το έργο (στην Τέχνη, στην κοινωνία, στον πολιτισμό)
- Προσωπικές σας εντυπώσεις
- Κάποιες από τις λειτουργίες της Τέχνης που μπορείτε να εντοπίσετε στο συγκεκριμένο έργο.

Για την παρουσίασή σας μπορείτε: α) να αντλήσετε πληροφορίες από το διαδίκτυο (στη Wikipedia ή και σε άλλους δικτυακούς τόπους), β) τα κείμενα της 1ης φάσης, γ) να αξιοποιήσετε τα συμπεράσματα από τις εργασίες των ομάδων της 1ης φάσης.

Φύλλο Εργασίας 2ης φάσης **(πίνακας ζωγραφικής)**

Γκουέρνικα, του Πικάσο

[http://el.wikipedia.org/wiki/Γκερνίκα_\(ζωγραφική](http://el.wikipedia.org/wiki/Γκερνίκα_(ζωγραφική)

Να συντάξετε μια παρουσίαση του συγκεκριμένου ζωγραφικού πίνακα του Πικάσο.

Η παρουσίαση να εστιάζει στους παρακάτω άξονες:

- Περιγραφή του έργου
- Το θέμα – περιεχόμενο του έργου
- Στοιχεία για τον δημιουργό
- Στοιχεία για την εποχή
- Κάποιες κριτικές ή ερμηνείες του έργου
- Η επίδραση που έχει το έργο (στην Τέχνη, στην κοινωνία, στον πολιτισμό)
- Προσωπικές σας εντυπώσεις
- Κάποιες από τις λειτουργίες της Τέχνης που μπορείτε να εντοπίσετε στο συγκεκριμένο έργο.

Για την παρουσίασή σας μπορείτε: α) να αντλήσετε πληροφορίες από το διαδίκτυο (στη Wikipedia ή και σε άλλους δικτυακούς τόπους), β) τα κείμενα της 1ης φάσης, γ) να αξιοποιήσετε τα συμπεράσματα από τις εργασίες των ομάδων της 1ης φάσης.

Φύλλο Εργασίας 2ης φάσης
(τραγούδι *heavy metal*)

Paranoid, των Black Sabbath
<https://www.youtube.com/watch?v=NZyVZFJGX5g>

Να συντάξετε μια παρουσίαση του συγκεκριμένου τραγουδιού των Black Sabbath. Η παρουσίαση να εστιάζει στους παρακάτω άξονες:

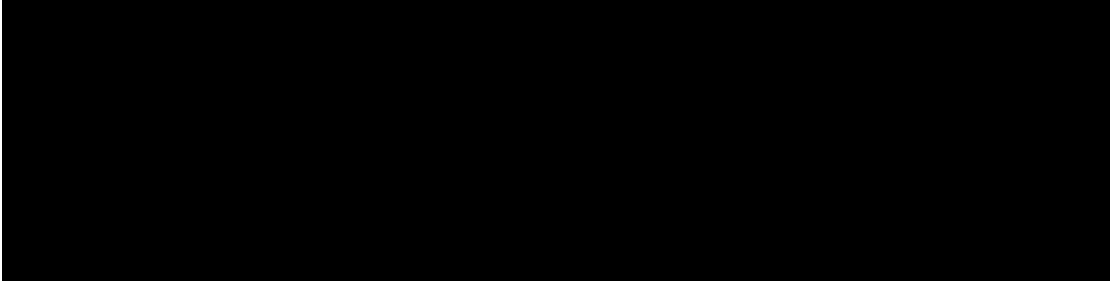
- Περιγραφή του έργου
- Το θέμα – περιεχόμενο του έργου
- Στοιχεία για τον δημιουργό
- Στοιχεία για την εποχή
- Κάποιες κριτικές ή ερμηνείες του έργου
- Η επίδραση που έχει το έργο (στην Τέχνη, στην κοινωνία, στη νεανική κουλτούρα)
- Προσωπικές σας εντυπώσεις
- Κάποιες από τις λειτουργίες της Τέχνης που μπορείτε να εντοπίσετε στο συγκεκριμένο έργο.

Για την παρουσίασή σας μπορείτε: α) να αντλήσετε πληροφορίες από το διαδίκτυο (στη Wikipedia ή και σε άλλους δικτυακούς τόπους), β) τα κείμενα της 1ης φάσης, γ) να αξιοποιήσετε τα συμπεράσματα από τις εργασίες των ομάδων της 1ης φάσης.

Φύλλο Εργασίας 2ης φάσης
(φωτογραφία)

Το «κορίτσι της ναπάλμ»
<http://tvxs.gr/news/istoria/koritsi-tis-napalm-egine-40>

Να συντάξετε μια παρουσίαση της συγκεκριμένης φωτογραφίας. Η παρουσίαση να εστιάζει στους παρακάτω άξονες:

-
- Περιγραφή του έργου
  - Το θέμα – περιεχόμενο του έργου
  - Στοιχεία για τον δημιουργό
  - Στοιχεία για την εποχή
  - Κάποιες κριτικές ή ερμηνείες του έργου
  - Η επίδραση που έχει το έργο (στην Τέχνη, στην κοινωνία, στον πολιτισμό)
  - Προσωπικές σας εντυπώσεις
  - Κάποιες από τις λειτουργίες της Τέχνης που μπορείτε να εντοπίσετε στο συγκεκριμένο έργο.

Για την παρουσίασή σας μπορείτε: α) να αντλήσετε πληροφορίες από το διαδίκτυο (στη Wikipedia ή και σε άλλους δικτυακούς τόπους), β) τα κείμενα της 1ης φάσης, γ) να αξιοποιήσετε τα συμπεράσματα από τις εργασίες των ομάδων της 1ης φάσης.

Φύλλο Εργασίας 2ης φάσης

(τραγούδι, ποίημα – μελοποιημένη ποίηση)

Παράπονο, του Οδυσσέα Ελύτη

<http://www.youtube.com/watch?v=oQnbax8iZyE>

Να συντάξετε μια παρουσίαση του συγκεκριμένου ποιήματος - τραγουδιού του Οδυσσέα Ελύτη. Η παρουσίαση να εστιάζει στους παρακάτω άξονες:

- Περιγραφή του έργου
- Το θέμα – περιεχόμενο του έργου
- Στοιχεία για τον δημιουργό
- Στοιχεία για την εποχή
- Κάποιες κριτικές ή ερμηνείες του έργου
- Η επίδραση που έχει το έργο (στην Τέχνη, στην κοινωνία, στον πολιτισμό)
- Προσωπικές σας εντυπώσεις

- Κάποιες από τις λειτουργίες της Τέχνης που μπορείτε να εντοπίσετε στο συγκεκριμένο έργο.

Για την παρουσίασή σας μπορείτε: α) να αντλήσετε πληροφορίες από το διαδίκτυο (στη Wikipedia ή και σε άλλους δικτυακούς τόπους), β) τα κείμενα της 1ης φάσης, γ) να αξιοποιήσετε τα συμπεράσματα από τις εργασίες των ομάδων της 1ης φάσης.

Z. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, ο καθηγητής θα πρέπει να είναι εξοικειωμένος με τα συγκεκριμένα έργα τέχνης που προτείνονται (λ.χ. όπερα, heavy metal μουσική) ή θα πρέπει να ενημερωθεί σχετικά. Σε αντίθετη περίπτωση, μπορεί να τροποποιήσει τη 2η φάση του σεναρίου κάνοντας διαφορετικές επιλογές έργων τέχνης. Καλό είναι, όμως, τα έργα που θα επιλέξει να καλύπτουν μια ευρεία γκάμα μορφών Τέχνης, όπως, για παράδειγμα, από την κλασική μουσική έως τραγούδια της νεανικής κουλτούρας.

H. ΚΡΙΤΙΚΗ

—

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

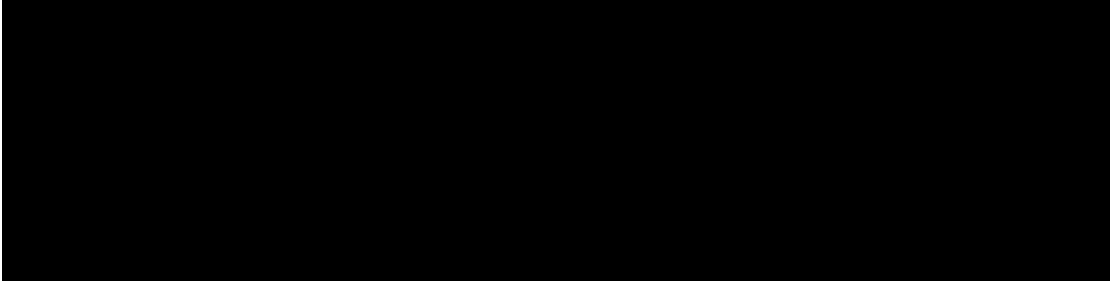
- Αδαλόγλου, Κ. 2007. *Η γραπτή έκφραση των μαθητών. Προτάσεις για την αξιολόγηση και τη βελτίωσή της*. Κέδρος.
- Μέγα, Γ. 2011. «*Η αξιοποίηση της αισθητικής εμπειρίας στην Εκπαίδευση*», Βασικό Επιμορφωτικό Υλικό, Τόμος Α, Γενικό Μέρος, Μείζον Πρόγραμμα Επιμόρφωσης. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΚΕΙΜΕΝΑ

Σκέψεις για την τέχνη, Picasso

1. Δε λέω τα πάντα, ζωγραφίζω τα πάντα
[Η τέχνη υπάρχει μόνο εφόσον συνεργούν ο δημιουργός και ο αποδέκτης, Ζ. Π. Σαρτρ]
2. Όταν ζωγραφίζουμε ένα έργο είναι σαν να κρατάμε ημερολόγιο

3. Οι πίνακες ολοκληρωμένοι ή μη, είναι σελίδες του ημερολογίου μου κι έχουν τη σημασία τους ως τέτοιες. Στο μέλλον θα ξεχωρίσουν τις σελίδες που θεωρούν σημαντικές. Δεν είναι δική μου δουλειά να κάνω αυτή την επιλογή. Έχω την εντύπωση ότι ο χρόνος περνάει από δίπλα μου όλο και πιο γρήγορα. Είμαι σαν ένα ποτάμι το οποίο κυλάει συνεχώς συμπαρασύροντας δένδρα που φύτεψαν πολύ κοντά στις όχθες του.

4. Μπροστά σε ένα μεγάλο πίνακα με κοχύλια, ο Πικάσο είπε μια μέρα στο Jean Cassou. «Αισθάνθηκα αμέσως όλη τη μυρωδιά του λιμανιού της Βαρκελώνης».

5. Ζωγραφίζω τ' αντικείμενα γι' αυτό που είναι. Είναι στο υποσυνείδητό μου. Όταν οι άνθρωποι τα κοιτάζουν, ο καθένας δείχνει ενδεχομένως κι ένα διαφορετικό νόημα σ' αυτό που βλέπει σ' αυτά τα αντικείμενα. Εγώ δεν σκέφτομαι να τους δώσω ένα συγκεκριμένο νόημα. Δεν υπάρχει καμιά σκόπιμη πρόθεση για προπαγάνδα μέσα στα έργα μου.

-Εκτός από τη Γκερνίκα;

-Ναι, εκτός από τη Γκερνίκα. Εκεί υπάρχει ένα σκόπιμο κάλεσμα στο λαό, μια εσκεμμένη προπαγανδιστική τάση.

6. Η ζωγραφική δεν είναι ποτέ πεζός λόγος, είναι ποίηση, είναι γραμμένη με στίχους με πλαστικές ομοιοκαταληξίες.

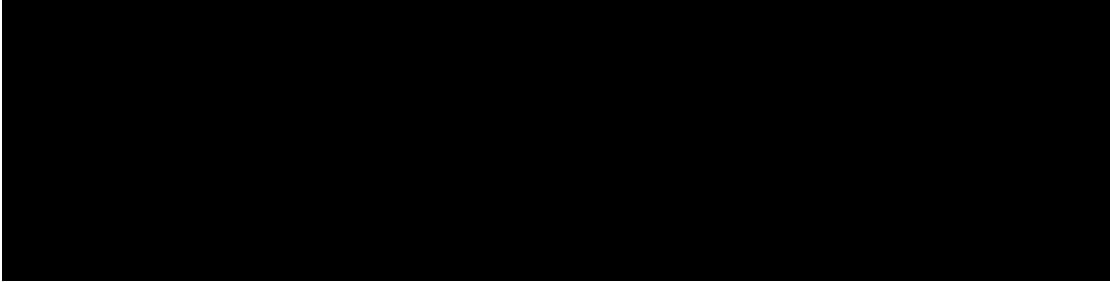
7. Η τέχνη δεν είναι ποτέ σεμνή. Και θα έπρεπε να απαγορεύσουμε στους ανυποψίαστους αθώους να τη φέρνουν σε επαφή με αυτούς που δεν είναι ακόμα αρκετά έτοιμοι για να την αντιμετωπίσουν. Ναι, η τέχνη είναι επικίνδυνη.

Ή αν είναι σεμνή τότε δεν είναι τέχνη.

8. Τι είναι τέχνη; Αν το ήξερα θα φρόντιζα να το αποκαλύψω

9. Τι είναι οι εικαστικές τέχνες; Τι είναι η ζωγραφική; Μένουμε γαντζωμένοι σε παλιομοδίτικες ιδέες και καθιερωμένους ορισμούς, σαν να μην ήταν ακριβώς καθήκον του καλλιτέχνη να βρει καινούργιους.

10. Η τέχνη είναι ένα είδος εξέγερσης. Δηλαδή κάτι το οποίο πολύ απλά, δεν επιτρέπεται να είναι ελεύθερο. Την τέχνη και την ελευθερία πρέπει να την κλέβουμε, όπως τη φωτιά του Προμηθέα, προκειμένου να τη χρησιμοποιήσουμε εναντίον της

καθεστηκυίας τάξης. Από τη στιγμή που η τέχνη επισημοποιηθεί και καταστεί προσιτή στον καθένα, προκύπτει αμέσως ένας νέος ακαδημαϊσμός.

11. Όλοι ξέρουμε ότι η τέχνη δεν είναι αλήθεια. Η τέχνη είναι ένα ψέμα το οποίο μας μαθαίνει να κατανοούμε την αλήθεια, τουλάχιστον εκείνη την αλήθεια την οποία εμείς (ως άνθρωποι) μπορούμε να κατανοήσουμε. Η τέχνη είναι ένα ψέμα που λείπει την αλήθεια.

12. Ο καθένας επιχειρεί να κατανοήσει την τέχνη. Γιατί δεν προσπαθούμε να καταλάβουμε το κελάιδισμα ενός πουλιού; Γιατί αγαπούμε τη νύχτα, τα λουλούδια, το καθετί γύρω μας χωρίς να θέλουμε να το κατανοήσουμε; Όταν όμως οι άνθρωποι βλέπουν έναν πίνακα νομίζουν ότι πρέπει να τον κατανοήσουν... Οι άνθρωποι που θέλουν να ερμηνεύσουν κάποιους πίνακες συνήθως μιλούν στο βρόντο.

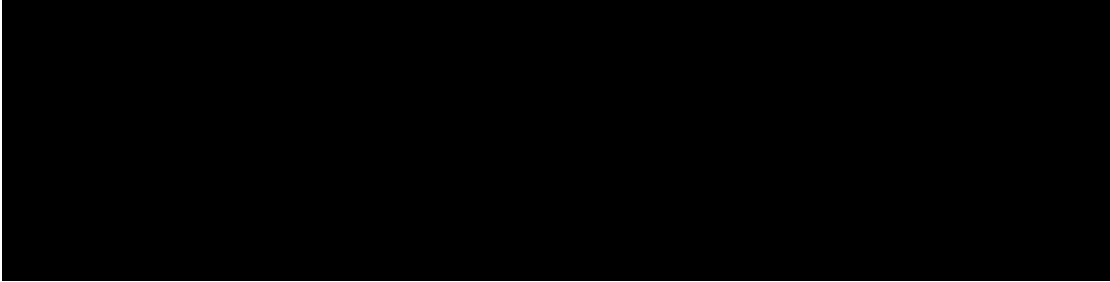
Η λειτουργία της τέχνης

«Η ΠΟΙΗΣΗ είναι απαραίτητη –μόνο ας ήξερα για τι». Με αυτό το χαριτωμένο παραδοξολόγο επίγραμμα συνόπισε ο Ζαν Κοκτώ την αναγκαιότητα της τέχνης καθώς και το συζητήσιμο ρόλο της στον όψιμο αστικό κόσμο.

Ο ζωγράφος Μοντριάν² μίλησε για την πιθανή «εξαφάνιση» της τέχνης. Πιστεύει πως η πραγματικότητα, όσο και περισσότερο θα εκτοπίζει το έργο τέχνης, που κυρίως ήταν υποκατάστατο μιας ισορροπίας, η οποία λείπει τώρα από την πραγματικότητα. «Η τέχνη θα εξαφανίζεται καθώς η ζωή θα αποκτά περισσότερη ισορροπία».

Η τέχνη ως «υποκατάστατο της ζωής», η τέχνη ως μέσο που φέρνει τον άνθρωπο σε μια κατάσταση ισορροπίας με τον γύρω κόσμο –η ιδέα αυτή περιέχει μια μερική αναγνώριση της φύσης της τέχνης και της αναγκαιότητάς της. Και, αφού δεν μπορούμε να αναμένουμε πως θα υπάρχει μόνιμη ισορροπία μεταξύ του ανθρώπου και του γύρω κόσμου, ακόμα και στην ανώτατα εξελιγμένη κοινωνία, η ιδέα αυτή υποδηλοί επίσης πως η τέχνη δεν ήταν αναγκαία μόνο στο παρελθόν, αλλά θα παραμένει πάντοτε μια ανάγκη.

Όμως, πραγματικά, η τέχνη δεν είναι παρά υποκατάστατο; Δεν εκφράζει και μια βαθύτερη σχέση μεταξύ του ανθρώπου και του κόσμου; Μπορούμε, πράγματι, να συνοψίσουμε την τέχνη σε μια μοναδική φόρμουλα; Δεν έχει αποστολή της η τέχνη να ικανοποιεί πολλές και ποικίλες ανάγκες; Και αν, καθώς στοχαζόμαστε πάνω στην

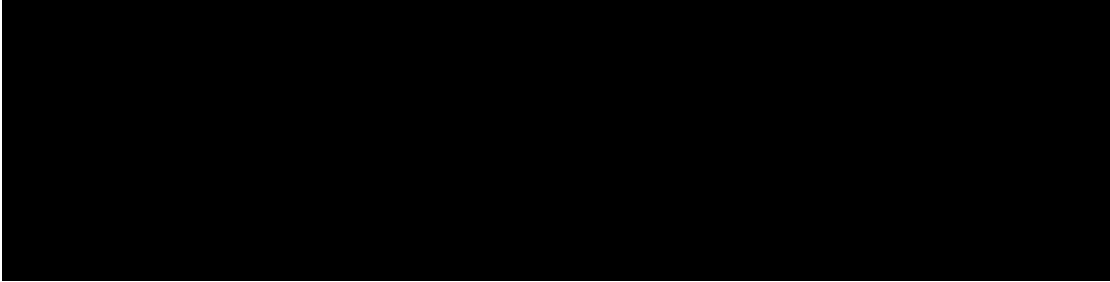

καταγωγή της τέχνης, κατανοήσουμε την αρχική της λειτουργία, μήπως πάλι και αυτή η λειτουργία δεν έχει αλλάξει με την αλλαγή της κοινωνίας και μήπως γεννήθηκαν νέες λειτουργίες; [...]

Ως πρώτο βήμα πρέπει να κατανοήσουμε πως παραέχουμε την τάση να δεχόμαστε για αυτονόητο ένα καταπληκτικό φαινόμενο. Και είναι βέβαια καταπληκτικό: αμέτρητα εκατομμύρια διαβάζουν βιβλία, ακούνε μουσική, βλέπουν θέατρο, πάνε στον κινηματογράφο. Γιατί; Όταν λέμε πως γυρεύουν ψυχαγωγία, ξεκούραση, διασκέδαση, μεταθέτουμε το ερώτημα. Γιατί είναι ψυχαγωγικό, ξεκουραστικό, διασκεδαστικό να βυθίζεσαι στη ζωή και στα προβλήματα κάποιου άλλου, να ταυτίζεις τον εαυτό σου με έναν πίνακα ζωγραφικής, μ' ένα μουσικό κομμάτι, ή με τα πρόσωπα ενός μυθιστορήματος, ενός δράματος ή ενός κινηματογραφικού έργου; Γιατί αποκρινόμαστε στη «μη πραγματικότητα» σα να ήταν πραγματικότητα εντονότερη; Τι παράξενη, μυστηριώδης ψυχαγωγή είναι αυτή; Κι αν μας απαντήσει κανείς πως θέλουμε να ξεφύγουμε από μια ανεπαρκή ζωή προς μια πλουσιότερη, ν' αποκτήσουμε πείρα χωρίς να ριγοκινδυνέψουμε, τότε γεννάται το άλλο ερώτημα: γιατί δεν αρκεί η δική μας ζωή; Γιατί αυτός ο πόθος να συμπληρώσουμε την ανεκπλήρωτη ζωή μας μέσω άλλων προσώπων, άλλων μορφών, να κοιτάμε από το σκοτεινό ακροατήριο μια φωτισμένη σκηνή, όπου κάθε τι που είναι μονάχα παράσταση, καταφέρνει να μας απορροφά τόσο ολοκληρωτικά;

Είναι πρόδηλο πως ο άνθρωπος επιθυμεί να είναι κάτι πάρα πάνω από τον ίδιο τον εαυτό του μονάχα. Θέλει να είναι ολόκληρος άνθρωπος. Δεν ικανοποιείται όντας ξεχωριστό άτομο. Πασκίζει να βγει από την μερικότητα της ατομικής του ζωής και τείνει προς μια «πληρότητα» που τη νιώθει και την αποζητά, προς μια πληρότητα ζωής την οποία του αποστερεί η ατομικότητα με όλους τους περιορισμούς της, προς έναν κόσμο πιο κατανοήσιμο, έναν πιο δίκαιο κόσμο, έναν κόσμο που δίνει νόημα. Εξεγείρεται γιατί είναι υποχρεωμένος να καταναλίσκεται μέσα στα περιορισμένα όρια της δικής του ζωής, μέσα στα εφήμερα, τυχαία όρια της δικής του προσωπικότητας. Θέλει να αναφέρεται σε κάτι περισσότερο από το «εγώ», κάτι έξω από τον εαυτό του και, ωστόσο, ουσιαστικό για τον εαυτό του. Ποθεί ν' απορροφήσει τον γύρω κόσμο και να τον κάμει δικό του· να επεκτείνει το φιλοπράγμονο, πειναλέο για γνώση «εγώ» του στην επιστήμη και την τεχνολογία μέχρι τους απώτατους αστερισμούς και ως τα βάθη των εσώτατων μυστικών του ατόμου· να ενώσει, στην τέχνη, το περιορισμένο του «εγώ» με μια κοινοτική ύπαρξη, να κάνει κοινωνική την ατομικότητά του.

Αν η φύση του ανθρώπου ήταν να μην είναι κάτι παραπάνω από άτομο, ο πόθος αυτός θα ήταν ακατανόητος και ανόητος, γιατί σαν άτομο θα ήταν τότε ένα όλο: θα ήταν όλο ό,τι μπορούσε να είναι. Ο πόθος του ανθρώπου ν' αυξάνει και να συμπληρώνεται υποδηλώνει πως είναι κάτι παραπάνω από άτομο. Νιώθει πως μπορεί να φτάσει την ολοκλήρωση μόνο αν κατακτήσει την πείρα άλλων, η οποία μπορεί δυνάμει να είναι δική του. Εκείνο μάλιστα που ο άνθρωπος νιώθει ως δυναμικό του περιλαμβάνει το κάθε τι που η ανθρωπότητα ως σύνολο είναι ικανή να κάμει. Η τέχνη είναι το απαραίτητο μέσο γι' αυτό το βύθισμα του ατόμου στο σύνολο. Αντανακλά την άπειρη ικανότητά του για συνένωση, την ικανότητά του να συμερίζεται εμπειρίες και ιδέες. [...]

Για να είναι κανείς καλλιτέχνης πρέπει να συλλαμβάνει, να συγκρατεί και να μεταμορφώνει την εμπειρία σε μνήμη, τη μνήμη σε έκφραση, την ύλη σε μορφή. Η συγκίνηση δεν είναι το παν για τον καλλιτέχνη. Πρέπει επίσης να ξέρει τη δουλειά του και να τη χαίρεται, να καταλαβαίνει όλους τους κανόνες, τις δεξιότητες, τις μορφές και τις συμβατικότητες με τις οποίες μπορεί να δαμάσει τη φύση –τη στρίγγλα– και να την υποτάξει στη σύμβαση της τέχνης. Το πάθος που φθείρει τον ερασιτέχνη εξυπηρετεί τον αληθινό καλλιτέχνη: τον καλλιτέχνη δεν τον χτυπά το κτήνος, εκείνος το δαμάζει.

Η ένταση και η διαλεκτική αντίφαση είναι σύμφυτες με την τέχνη· η τέχνη όχι μόνο πρέπει να προέρχεται από μια έντονη πείρα της πραγματικότητας, πρέπει και να κ α τ α σ κ ε υ α σ τ ε ί, να αποκτήσει μορφή με αντικειμενικότητα. Το ελεύθερο παιχνίδι της τέχνης είναι αποτέλεσμα μαστοριάς. Ο τόσο συχνά παρεξηγημένος Αριστοτέλης υποστήριζε πως λειτουργία του δράματος είναι να εξαγνίζει τις συγκινήσεις, να νικά τον τρόμο και τον οίκτο, έτσι ώστε ο θεατής, ταυτιζόμενος με τον Ορέστη ή τον Οιδίποδα, να λευτερώνεται από την ταύτιση αυτή και να αίρεται πάνω από την τυφλή δράση της ειμαρμένης. Πετάει πρόσκαιρα από πάνω του τα δεσμά της ζωής, γιατί η τέχνη «αιχμαλωτίζει» αλλιώς από την πραγματικότητα, και αυτή η πρόσκαιρη αιχμαλωσία αποτελεί ακριβώς τη φύση της «διασκέδασης», της ευχαρίστησης εκείνης που προκαλείται ακόμη και από τραγικά έργα.[...]

Έρνστ Φίσερ, «*Η αναγκαιότητα της τέχνης*», Μετάφραση: Φούλα Χατζιδάκη (Θεματικοί Κύκλοι)

Η Τέχνη είναι βάση της παιδείας

Έχει επανειλημμένα τονισθεί από κορυφαίους παιδαγωγούς, και είναι πια διεθνώς αναγνωρισμένο ότι ο αποκλειστικά νοοκρατικός προσανατολισμός της γενικής παιδείας αφήνει ανεξέλικτες πλευρές του αναπτυσσόμενου ανθρώπου, όπως είναι η φαντασία, η δημιουργικότητα, η αισθητική ευαισθησία.

Για να πληρωθεί το κενό αυτό και να έρχονται τα παιδιά σ' επαφή με τις αισθητικές μορφές, με τον Κόσμο των Μουσών, διάφορα κράτη εφαρμόζουν σε μεγαλύτερη ή μικρότερη κλίμακα, ένα πρόγραμμα που περιλαμβάνει επισκέψεις σε μουσεία, παρακολούθηση θεατρικών παραστάσεων και συναυλιών, ανάλυση έργων της παγκόσμιας λογοτεχνίας κ.α. Αυτό όμως δεν είναι αρκετό.

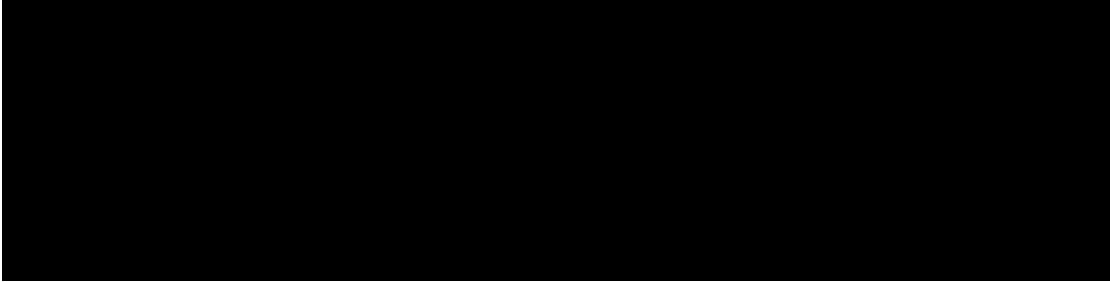
Στην Ελλάδα πριν από τριάντα χρόνια ψηφίστηκε Νόμος που αναφέρεται ότι στο αναλυτικό πρόγραμμα των Γυμνασίων πρέπει να περιλαμβάνονται και πολιτιστικές εκδηλώσεις. Από τότε υπάρχουν ενδείξεις τέτοιων προσπαθειών, αλλά το πρόβλημα δεν έχει αντιμετωπιστεί σαν βασικό.

Έτσι, λοιπόν, το σχολείο προσφέρει μια αποκλειστικά γνωσεολογική παιδεία. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, από τη δική τους πλευρά, τροφοδοτούν τα παιδιά με προϊόντα συχνά αμφισβητήσιμης αξίας και, το χειρότερο, τα εθίζουν, τα καταδικάζουν, θα έλεγα, να είναι μόνο παθητικοί δέκτες, νεκρώνοντας έτσι τη φαντασία και τη δημιουργικότητά τους και αναστέλλοντας ή πνίγοντας εντελώς κάθε πρωτοβουλία που θα μπορούσαν ν' αναπτύξουν.

Μόνο αν δώσουμε στο παιδί τα μέσα να αυτενεργεί, να συμμετέχει έμπρακτα και βιωματικά σε διαδικασίες που αφορούν τον «Κόσμο των Μουσών»θα μπορέσουμε να δημιουργήσουμε ένα αντιστάθμισμα στη μονόπλευρη γνωσεοκρατική παιδεία και μια βάση για μια γενικότερη ολοκληρωμένη καλλιέργεια.

Για να το πετύχουμε αυτό, θα έπρεπε από τις πρώτες τάξεις του Δημοτικού να δώσουμε σε ό,τι έχει σχέση με τις Μούσες (μουσική, χορό, ζωγραφική, γλυπτική, ποίηση, θέατρο) ίδια βαρύτητα με τα μαθήματα γνώσης, με πυξίδα πάντα την αυτενέργεια του παιδιού, την καλλιέργεια της φαντασίας, της δημιουργικότητάς του. Και θα έπρεπε ακόμα να συνεχίζεται μια τέτοια παιδεία, παράλληλα με τη γνωσεολογική, σε όλη τη μέση εκπαίδευση.

Πολλοί αναγνώστες θα σκεφτούν: «Τι ουτοπίες είναι αυτές!» Σε μια εποχή που η τεχνολογία προχωρεί τόσο ταχύρρυθμα που κάθε χώρα έχει ανάγκη από στρατιές

επιστημόνων και τεχνοκρατών για να συμβαδίσει με τα διεθνή δεδομένα, έχουν τα παιδιά καιρό για τέτοια περιττά πράγματα;

Απαντώ: ακριβώς επειδή η τεχνολογία εξελίσσεται τόσο ιλιγγιωδώς και τείνει να μας κατακυριεύσει και να μας αλλοτριώσει εντελώς, πρέπει να βρούμε ένα αντίδοτο. Άλλωστε, έχω υπόψη μου μελέτες που έγιναν τελευταία στη Δυτική Γερμανία και την Αυστρία και που βεβαιώνουν ότι τα παιδιά δημοτικών σχολείων, στα οποία προσφέρθηκε μια συστηματική «μουσική» παιδεία (με τη σημασία που δώσαμε στον όρο παραπάνω) είχαν ανώτερη βαθμολογία στα τεστ αντίληψης, ικανότητας συγκέντρωσης, ζωτικότητας και κοινωνικότητας και ακόμα παρουσίαζαν λιγότερα συμπλέγματα και νευρώσεις από τα παιδιά των τάξεων που χρησίμευαν για παραβολή (ως ομάδα ελέγχου). Και το σπουδαιότερο, είχαν βρει έναν τρόπο ώστε να εκτονώσουν την έμφυτη επιθετικότητά τους, που η σημερινή ζωή, αντί να την καταστέλλει την τροφοδοτεί, και να την μεταβάλλουν σε δημιουργική δράση.

Εξαιρετικά σημαντικό για την αντιμετώπιση του προβλήματος είναι το έργο του H.Rend «Education through Art» («η Εκπαίδευση μέσω της Τέχνης») που αρχίζει με τις εξής φράσεις « Η θέση που υποστηρίζω στο βιβλίο μου δεν είναι καινούργια. Την πρωτοδιατύπωσε πριν δυόμισι χιλιάδες χρόνια ο Πλάτων. Η θέση αυτή είναι ότι «η τέχνη θα έπρεπε να είναι η βάση της Παιδείας».

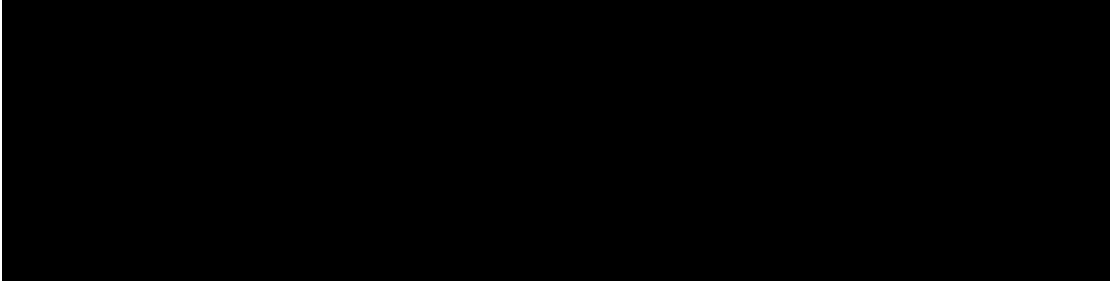
Ας μου επιτραπεί τελειώνοντας να φέρω ένα παράδειγμα από τη φύση. Αν ένα αρχικά γόνιμο έδαφος δεν καλλιεργηθεί και μένει εκτεθειμένο σε βροχές και ανέμους, παρασύρεται το χώμα, επέρχεται διάβρωση και δημιουργείται βράχος, όπου δύσκολα φυτρώνει κάτι πια. Έτσι, αν αφεθεί ακαλλιέργητη η ψυχή του μικρού παιδιού, αν δεν της δοθεί η σωστή τροφή, η τροφή που θα το κάνει ευαίσθητο στο «Ωραίο και το Αληθινό», αργότερα η ψυχή αυτή χάνει τη δεκτικότητά της, «διαβρώνεται, καταντάει άγονη γη, εκβαρβαρώνεται».

Πολυξένη Ματέι – Ρουσοπούλου, μουσικός, χορογράφος & μουσικοπαιδαγωγός

Ο ρόλος και η αναγκαιότητα της Τέχνης

[...] Ποιος είναι ο ρόλος της τέχνης σε όλα αυτά τα προβλήματα του κόσμου;

«Η τέχνη μπορεί να κάνει έναν άνθρωπο να νιώσει καλύτερα. Ενδεχομένως να μην κάνει τίποτε περισσότερο από αυτό. Και αυτό όμως είναι κάτι πολύ σημαντικό. Πριν

από πέντε χρόνια οι σύμβουλοι τέχνης του προέδρου Κλίντον έκαναν μια θαυμάσια μελέτη προκειμένου να προσδιορίσουν κατά πόσο η επαφή ενός παιδιού με την τέχνη μπορεί να επηρεάσει την παραγωγικότητά του. Η έρευνα αυτή έγινε σε δημόσια σχολεία των ΗΠΑ. Με όποια μορφή τέχνης και αν ήρθαν σε επαφή αυτά τα παιδιά αποδείχτηκε ότι στη συνέχεια έγιναν πιο ικανά να φτιάξουν, ας πούμε, μια ζωγραφιά, που θα μπορούσε και αυτή με τη σειρά της να αρέσει σε κάποιους άλλους, ή να τραβήξουν φωτογραφίες που να έχουν ένα ενδιαφέρον ή να δημιουργήσουν τα ίδια μουσική ή να παίζουν ένα όργανο. Το σίγουρο είναι ότι τα παιδιά αυτά δεν βελτιώθηκαν μόνο ως προς τις τέχνες αλλά και σε όλους τους άλλους τομείς, επειδή ακριβώς έκαναν αυτή τη βουτιά μέσα τους για να μπορέσουν να εκφραστούν. Αυτά που σας λέω είναι γεγονός. Το ότι είναι πράγματα τόσο απλά μας δημιουργεί αμηχανία όταν τα σκεφτόμαστε. Παρ' όλο που όλοι καταλαβαίνουμε ότι κανονικά θα έπρεπε όλα τα παιδιά να έρχονται σε επαφή με την τέχνη, δυστυχώς πολύ λίγα έχουν την ευκαιρία να το κάνουν».

Ποια η αναγκαιότητα της τέχνης στη ζωή μας;

«Κατ' αρχάς εγώ δεν πιστεύω ότι αυτή είναι μια ανάγκη που έχουν όλοι γύρω μας. Επομένως εξαρτάται από τον άνθρωπο αυτή η ανάγκη. Για μένα η τέχνη είναι αναγκαία όταν το μυαλό ξεφεύγει. Η τέχνη για μένα είναι αναγκαία για να διατηρούμε την επαφή μας με το ελάχιστο της ύπαρξής μας... Υπάρχουν πολλές προκλήσεις στη ζωή που μας οδηγούν σε μια τρέλα. Πολλές ανθρώπινες δυνατότητες μπορούν να μας παρασύρουν ως άτομα και να μας κάνουν να νιώσουμε θεοί επί γης... Αυτό είναι πολύ επικίνδυνο... Η επαφή με την τέχνη βάζει μέτρο στην εκ φύσεως υπερβολή μας. Τελικώς η τέχνη αποδεικνύει ότι ο ευαίσθητος είναι ο ικανός να συναντηθεί με την ευτυχία και όχι ο αναίσθητος. Η τέχνη ανατρέπει τους κώδικες εξουσίας. Ο Βαν Γκογκ –με τα κριτήρια μιας ορθολογιστικής κοινωνίας που έχει την τάση να ανάγει την υλική δύναμη σε κυρίαρχο κώδικα αξιολόγησης των ανθρώπων– είναι ένας άχρηστος που παίζει όλη μέρα με τα χρώματα και δεν μπορεί να βγάλει ούτε τα προς το ζην. Αν δεν υπήρχε η τέχνη να αναποδογυρίσει τα κοινωνικά πρότυπα, ο Βαν Γκογκ θα ήταν ένα πρότυπο προς αποφυγήν, επειδή υπήρξε ευαίσθητος. Αν δεν υπήρχε η τέχνη, ο κόσμος μας πολύ σύντομα θα έχανε την ψυχή του, δηλαδή το ενδιαφέρον του».

Από συνέντευξη της σοπράνο Τζέσου Νόρμαν στον Θανάση Λάλα

Από τον ημερήσιο Τύπο. (Θεματικοί Κύκλοι, σελ. 258)